

Izbija vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

Uredniški in upravniški prostori:
2637 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2637 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXVI. Cena lista je \$8.00. Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., PONEDELJEK, 17. JULIJA (JULY 17), 1944. Subscription \$8.00 Yearly. ŠTEV.—NUMBER 138

Rusi zavzeli Grodno na Poljskem; Nemci izgubili 500,000 mož

V prodiranju proti Berlinu so ruske armade zavzele Grodno, zadnjo točko pred Vzhodno Prusijo, kakor tudi Pinsk in Volkovsk; Rusi prodrli 300 milj daleč v sedanji ofenzivi in uničili 50 nemških divizij.—Ameriške čete v Franciji zavzele 15 vasi.—Nemška fronta v Italiji se krha na vsej črti

LONDON, 17. JUL.—Dve ruski armadi sta včeraj zavzeli važno poljsko mesto Grodno, ki tvori zadnjo obrambno točko pred vodorom na suvalsko ozemlje, ki ga je Hitler leta 1939 priključil k Vzhodni Prusiji. Grodno je oddaljeno šest milj od Kovna, stare litvinske prestolnice. Padec Grodna je naznanil maršal Stalin, ki je odredil oddajo 20 salv iz 234 topov v Moskvi. On je tudi prvič omenil, da so sovjetske armade na poti v Berlin. Grodno sta zavzeli po tridnevni bojih armadi, katerim poveljuje maršal Zaharov in general Cerniašovski, ki sta v treh tednih odkar se je pričela sedanja sovjetska ofenziva, prodrli skoraj 300 milj daleč. Buletin iz Moskve omenja, da so Nemci izgubili v tej ofenzivi že 50 divizij—okrog 500,000 mož. Od teh je bilo čes 100,000 ujetih.

Lond. 15. jul. — Ruske armade se včeraj okupirale mesto Pinsk, važne nemške baze na pripetaku ozemlju na Poljskem, in Volkovsk, zadnje večje nemške križišče pred Bialistokom in Varšavo. Pri zavzetju Pinska je sodelovala po reki Pripet tudi bojna mornarica z rečnimi topniškimi ladjami. Obe zmagi je naznanil maršal Stalin, ki je v priznanje poveljnikom in vojakom Rokosovskijeve armade ukazal izstreliti dvajset salv iz 220 moskovskih topov. Ti topovi zadnje tedne pogosto grme v počast velikih zmag rdeče armade. Rokosovskega armada je obšla Pinsk v obliki dolge podkve, včeraj ga je po Nemcem izrgala iz rok. To mesto je oddaljeno 60 milj vzhodno od nemško-ruske meje iz leta 1919 po razkosanju Poljske. Volkovsk pa je zavzela druga beloruska armada pod vodstvom generala Zaharova. To mesto je oddaljeno 40 milj od Bialistoka in 80 milj od Brest Litovska.

Na centralni fronti v Litviji pa je armada generala Jeremena okupirala nadaljnih 40 vasi, vključivši mesto Opočka, ki se nahaja 40 milj južno od Ostrova. V vzhodni Litviji je rdeča armada pričela z velikim kličnim pritiskom, da zajame in prepreči pobeg okrog 25 nemških divizij v Litviji in Estoniji. Če se ji posreči ta manever, bo Hitler izgubil vse svoje baltičke armade. Zaharova armada, ki je zavzela Volkovsk, je obkrožila tudi poljsko mesto Grodno, ki je oddaljena 20 milj od meje Vzhodne Prusije iz leta 1939 in 45 milj od stare vzhodno-pruske meje. V Volkovsku je rdeča armada zajela tudi nacijskega generala Engela z njegovim štabom vred.

Z okupacijo Vilne, kjer so se vršili pet dni krvavi ulični boji, je bila sproščena močna ruska armada, ki je takoj odkorakala na pomoč silam, ki prodirajo proti Kaunasu, glavnemu mestu predvojne Litvinske. London, 15. jul. — Ameriške čete v Franciji so v zadnjih 24 urah zavzele petnajst vasi v Normandiji in zabile enajst novih zagozd v nemško obrambno črto, ki se krha na vsej črti. Glavni zavezniški stan poroča, da se Nemci umikajo v redu na vsej fronti od Atlantika do St. Loja. Ameriška armada je včeraj napredovala od ene do treh milj. Nemci so napravili največji umik zapadno od Periersa

in Lessajja, čijih padec se pričakuje vsak čas, kakor tudi mesta St. Loja v središču Normandije. Na sektorju, ki ga drže britsko-kanadske čete, včeraj ni bilo posebnih sprememb naprej ali nazaj. Vzhodno od Caena so Nemci uprizorili silovit protinapad in reokupirali majhen kos ozemlja. Rim, 15. jul.—Ameriška peta armada je v zadnjih 24 urah napredovala skoraj na vsej črti od treh do petih milj. Nemci so že dva tedna z ljutimi protinapadi ustavili zavezniško prodiranje na vsej italijanski fronti, zdej pa so na sektorju, ki ga drži peta ameriška armada, nenadoma potegnili svoje vojaštvo nazaj proti "gotški" obrambni črti. Ameriške čete se nahajajo manj kot deset milj od Livorna in izglede so, da ga bodo zavzele v prihodnjih dneh.

Na centralnem sektorju pa so francoske čete praznovale francoski narodni praznik—bastilski dan, ki ima znane enak pomen kot četrti julij za Američane — s tem, da so zavzeli prometno križišče Poggibonski, ki se nahaja 21 milj južno od Florence. Angleška osma armada, ki se bori na vzhodnem koncu 150 milj dolge italijanske fronte, pa je vrgla nazaj nacije z višin pri Arezzu in zavzela goro Sv. Marje. V Tiberiski dolini je pa zavzela tri stratežne hribe. Nekoliko so napredovali tudi Poljaki, ki prodirajo ob Jadrano.

Wishart za preprečenje brezdolja
Zahteva preosnovno vojnih industrij
Detroit, Mich.—James H. Wishart, direktor raziskovalnega urada avtne unije CIO, je mnenja, da bo ob koncu avgusta v tem mestu 30% delavcev, ki so uposleni v vojnih industrijah, brez dela. To se bo zgodilo, pravi Wishart, ako se bo izkazalo, da ne bo mogel Hitler postaviti na bojišče večjega odpora kot ga je pokazal v Normandiji. Wishart je objavil svoje mnenje v prvi številki lokalnega glasila United Auto Workers (CIO), ki je pričelo izhajati pod imenom "The CIO Councilor." On je mnenja, da 750,000 delavcev, ki so tukaj zaposleni v vojnih industrijah, ne preči brezdolja, ampak 30 odstotkov teh bo prizadetih vsled sedanjih premeščenih vojne produkcije. On je tudi mnenja, da se bo znižala produkcija strojnih in nabojev, dalje produkcija letalskih pritliklin, razen produkcije letal tipa B-29. Prizadeta bo tudi produkcija raznih motorjev. Medtem pa se bo zvišala produkcija tankov, težkih trukov, težke artilerije in večjih nabojev. Da se prepreči brezdolja, je treba, da se takoj premestijo delavci v tovarne, kjer se izdeluje bojna oprema, to pa se mora izvršiti brez znižanja mezd, pravi Wishart. V tem se on pridružuje predsedniku avtne unije Thomasu, ki zahteva, da se takoj prične s preosnovno vojne industrije za produkcijo civilnih potrebščin. Zato priporoča, da kongres takoj sprejme zadevni zakon, ki ga je predložil kongresnik Kilgore.

Padanje morale v nemški armadi

Hitler nastavlja politične komisarije

London, 15. jul.—Znamenje, da je v nemški armadi pričela padati morala, je v tem, ker je Hitler po ruskem vzgledu nastavlja politične komisarije v vsej svoji oboroženi sili. Ampak pred par leti je Stalin odpravil politične komisarije v rdeči armadi, ko je uvidel, da niso bili več potrebni za vzdrževanje morale med ruskimi vojniki. Tega sistema se je sedaj oprijel Hitler in vso armade preprepel z nacijskimi političnimi komisariji. To je razvidno iz nacijskega dokumenta, datiranega 21. aprila, ki je prišel v roke zaveznikom. V tem dokumentu je rečeno, da je naloga vseh četnih poveljnikov, da svoje moštve "izobražujejo v narodnem socializmu", naloga političnih komisarijev je pa, da sodelujejo z vojaškimi poveljniki, katerim so podrejeni. Smejo pa iti vsak čas do njih in jih sugerirati ali se z njimi posvetoovati glede politične in "vzgojne" propagande med vojaki. V dokumentu so tudi navodila za politične komisarije. Po teh navodilih morajo komisariji nastopati kot predavatelji in nadzorovati vse priredbe za zabavo vojakov. Skrbeti morajo, da so vse dramske skice očistične sarkastičnih opazk, da nihče ne zblija šal na račun "državnih ustanov" ali nacijskih voditeljev; prav tako tudi ne smejo dovoliti "mastnih pesmi" in dovtipov. Pesem "Dala mi je dolar" je izrecno prepovedana.

"Ti, pravilno izvežbam može," je rečeno v dokumentu, "lahko ugodno vplivajo na morale čet in napravijo konec gozbezanju o invaziji in o izgubi vojne. Ti može bodo lahko tudi brez vzbujanja pozornosti dognali, kakšne je mišljenje vojakov nemškega izvora. Četniški poveljniki naj izvajajo ta navodila, ne da bi vzbujali preveč pozornosti med moštvom."

Vlada ustavila prodajo puranov

Chicago.—Vladna agencija WFA je baškar naznanila, da bo prodaja puranov za civiliste dne 17. julija "zamrzjena." Vzrok je v tem, da se vojaškim oblastem da prilika, da si nabavijo dovolj veliko zalogo puranov za vojske, ki se nahajajo izven dežele. Armada potrebuje okrog 40 milijonov funtov puranov, skupna produkcija v 24 državah, ki gojijo purane, pa bo letos znašala čes 480 milijonov funtov mesa. Najprej pa se mora zadovoljiti vojaškim zahtevam, nakar pridejo na vrsto civilisti. Vsekakor bo puranega mesa dovolj za vse.

Vojni delavski odbor proti znižanju mezde

Washington, D. C.—Dne 5. julija je vojni delavski odbor ukazal delodajalcem, da ne smejo uposlovati novih delavcev pod nižjo plačilno lestvico, ki je sedaj v veljavi. S svojim odlokom je vojni delavski odbor jasno povedal, da uposlovanje delavcev po nižji mezd pomeni toliko, kakor znižanje plače. V vsakem slučaju, kjer se zaposlijo delavci po nižnji mezd, mora to najprej odobriti delavski odbor, drugače ne sme stopiti v veljavo.

SIDNEY HILLMAN FORMIRAL NOV POLITIČNI ODBOR

Akcija za ponovno izvolitev Roosevelta
LEWIS BO PODPIRAL REPUBLIKANCE

Washington, D. C., 15. jul.—Sidney Hillman, načelnik političnega komiteja CIO, je naznanil, da se je pravkar organiziral Državljanski akcijski politični odbor, ki bo podpiral predsednika Roosevelta v letošnji kampanji. Novi odbor bo tesno sodeloval s Politničnim odborom CIO in Hillman načeljuje obema. V novem odboru je enajst eksekutivnih odbornikov.

Pričakuje se, da bosta oba politična odbora CIO vrgla vso silo v predsedniško kampanjo za ponovno izvolitev predsednika Roosevelta; to je glavni namen novega odbora, ki bo funkcioniral do novembrskih volitev. Vzrok za novi odbor je tudi v tem, da se politična akcija CIO izogne morebitnim šikanam od strani republikancev, ki bodo skušali ovirati politično delo prvega odbora.

Istočasno se je doznalo, da se John L. Lewis, predsednik UMW-a strinja s točkami delavskega programa v republikanski platformi, kar se očituje v uvodniku, ki je bil priobčen zadnji teden v uradnem glasilu rudarske unije. Uvodnik pravi, "da republikanska stranka ni še nikdar prej imela tako dobrega delavskega programa, niti ne demokratske stranke v vsaj zgodovini političnega življenja."

Sedaj se še ne ve, če bo John L. Lewis odprto naznanil podporo kandidatu republikanske stranke Deweju, ali če bo to storil le v glasilu rudarske unije. Lewis je odredel svojo podporo Rooseveltu leta 1939, ker mu slednji ni ustregel v njegovih zahtevah in osebnih ambicijah.

Hillman je naznanil, da bo njegov novi odbor takoj stopil v akcijo in pričel z oglaševalno kampanjo v listih. Apeliral bo zlasti na delavce, da prispevajo v kampanjski fond za ponovno izvolitev Roosevelta in izvolitev progresivnega kongresa. Hillman je rekel, da republikanska platforma želi povrnitev Hooverizma in njihova točka o delavskem vprašanju je demagoška.

Philip Murray, predsednik CIO, je izjavil, da so življenske cene zelo poskočile, medtem ko se mezde zamrznejo na podlagi formule "malega jekla." Ako se zgodi, da se odpravi vladna kontrola, kakor zahtevajo republikanci v svoji platformi, tedaj bo še slabše in uničujoča inflacija bo neizogibna. Murray je odobril novi odbor in podpril Hillmanov načrt na vsej črti.

V novem političnem odboru CIO, ki ga tvori 11 članov, so: Elmer A. Benson, bivši guvernor Minnesote; Van A. Bittner, član vojnega delavskega odbora; Hillman; Fred A. Kirchwey, izdajatelj revije Nation; Philip Murray; R. J. Thomas, predsednik UAW in pet drugih, ki zavzemajo važna mesta v delavskem gibanju.

Hillman je poudaril, da Odbor za politično akcijo je stalna organizacija, dočim bo novi odbor v glavnem organizacija, ki si bo prizadevala, da se zanesne kampanjska propaganda v prid Rooseveltove izvolitve v vse kraje dežele. Hillman je tudi naglasil, da politična akcija CIO ni v nasprotju s Connally-Smithovim zakonom.

Novi politični odbor CIO se je sistematično organiziral in ima tudi pokrajinske odnosno okrožne direktorje, ki bodo skrbeli za čim uspešnejšo kampanjo. Pokrajinski direktor za Illi-

Domače vesti

Obiski
Chicago.—Glavni urad jednote in uredništvo Prosvete je obiskal Frank Buh, član društva 1 SNPJ, ki je prišel domov na dopust. On služi v mornarici in se je zadnjič udeležil invazije Francije, toda ni dobil niti praske.

Is Clevelanda

Cleveland—Frances Urbija je bila obveščena, da je bil njen sin poročnik Laddie J. Zindar ubit 28. maja v letalski misiji nad Nemčijo. Pred odhodom v armado leta 1942 je bil uposlen kot inženir pri Cutler-Hammer Co. v Detroitu, na Anglesko pa je bil poslan kot letalec zadnjega aprila.—Družina Michael Vrbanič je bila obveščena, da je bil njen sin Michael, star 25 let, ranjen v akciji na Atlantiku. Pri mornarici je že pet let in je služil kot "machinist mate". V New Yorku ima ženo in eno leto staro hčerko.—Mrs. Rossman (1212 E. 72 st.), ki je bila prvotno obveščena, da se njen sin, poročnik Raymond E. Rossman dne 28. maja ni vrnil iz letalskega poleta nad Nemčijo, je bila sedaj informirana, da se nahaja v nemškem ujetništvu.—Anton Skufca, ki je bil ranjen v letalskem poletu nad Avstrijo 19. maja, je podlegel ranam. Prvotno je bilo poročano, da je pogrešan. Pri letalcih je služil kot radijski operator in topničar.—Albert Travnik, star 22 let, pa se je oglasil iz nemškega ujetništva. Ujetnik je postal 19. febr. 1944 in v armado je šel oktobra 1941.

Prišel na dopust

Red Lodge, Mont.—Tehtnični saržent Joe Papež, član društva 81 SNPJ, je prišel na dopust k svojim staršem po 20 mesecih bojevanja v Afriki in Italiji. Boril se je v Francoskem Moroku, Tuniziji, Siciliji in Italiji, kjer je bil ranjen in tudi odklovan z znakom Purple Heart in hrastovimi peresi.

Nov grob v Minnesoti

Eveleth, Minn.—Tukaj je umrla Ana Bradač, stara 61 let in doma iz Kočevja pri Dobrem polju na Dolenjskem. Bila je članica društva 130 SNPJ. Imela je srčno bolezen in močan krvni pritisk. Dne 4. julija jo je zadel mrtvoud in v nezavesti je ostala do smrti. Zapušta moža, sina (pri vojaki), tri omožne hčere, štiri vnuke in dva brata.

Mornariški tajnik odredil preiskavo o Pearl Harborju

Washington, 15. jul.—Zvezni mornariški tajnik Forrestal je končno odredil preiskavo glede krivde, da so Japonci neopazno napadli Pearl Harbor 7. dec. 1941. V ta namen je imenoval vojaško komisijo treh admiralov, ki jo bodo tvorili Orin G. Murfin, Edward C. Kalbfus in Adolphus Andrews, vsi v pokoj.

Kongres je zadnjič s posebno resolucijo podaljšal legalnost preiskovalne dobe, v kateri morajo priti pred vojaško sodišče visoki ofirji, ki so obtoženi, da se zanemarjali svojo službo. Kongres je to dobo podaljšal do 7. dec. 1944 in naenkratnega vojnega in mornaričnega departmanta naložil, da morata takoj odrediti preiskavo. V to komisijo je tudi vojni department imenoval tri generale. Preiskavi bo načeloval general George Gru-

nois, Indiana in Wisconsin je bivši kongresnik Raymond McKeough iz Chicaga. V širšem odboru pa je tudi mestni sodnik John Gutknecht, dalje profesor Oscar Lange s čikaške univerze in več drugih prominentnih osebnosti.

Amerika utrdila vezi z Mehiko

Hull in Padilla sta izdelala načrt

Washington, D. C.—Državni tajnik Hull in mehiški zunanji minister sta skupno objavila načrt za industrializacijo Mehike in za pospešene vzajemnega sodelovanja, da se utrdijo prijateljski odnosi med obema državama.

Dogovor je bil sklenjen ob priliki obiska mehiškega zunanje-ga ministra v glavnem mestu. Razgovori so se tikali tudi mednarodnih političnih zadev, tako tudi ameriško-mehičkega sodelovanja. V glavnem se problem nanaša na povojno dobo. Program, za katerega sta se zedinila Hull in Padilla, vsebuje sledeče točke: razvoj prometnih sredstev, izboljšanje ekonomskih prilik in drugih medsebojnih kategorij. Namen tega je, da se postavi trdna podlaga mehiški notranji ekonomiji in da se prepreči inflacija, ki baš sedaj grozi mehiški republikli. Sporazum zahteva, da se podvzamejo potrebni koraki v smeri izboljšanja prometnih sredstev v Mehiki, da se utrdijo trgovske vezi in da se odpravijo trgovske ovire, katere sedaj zadržujejo ekonomski in trgovski razvoj med obema državama.

Kupna moč v Mehiki se je dvignila za več ko pol milijarde dolarjev, kar lahko povzroči inflacijo. Hull in Padilla upata, da jo bo njun načrt odvrnil.

Zbližanje med Moskvjo in Vatikanom

Vaticani, 15. jul.—Palmiro Togliatti, vodja italijanskih komunistov, je včeraj konferiral z monsignorjem Giovannijem Montinijem, nadomestjočim državnim tajnikom papeža Pija. S tem so se prvič navezale stike med komunisti in sveto stolico, kar znači, da so se odnosi med Moskvjo in Vatikanom znatno izboljšali. Zanesljivo se je dognalo, da sta Togliatti in Montini razpravljala o možnostih časne zveze med italijanskimi katoliki in komunisti kot prvi korak, da se eventualno vzpostavijo diplomatski odnosi med Moskvjo in Vatikanom.

Francoski slavnostno sprejeli DeGaullo

Alžir, 15. jul.—Včeraj, na dan največjega francoskega narodnega praznika, so se v tem mestu, kakor po raznih krajih Alžirije, vršile velike slavnosti, deloma v počast bastilskemu dnevu, deloma pa v počast generalu DeGaullo, ki se je vrnil iz Amerike in Canade. Bil je deležen velikih ovacij, ker je v žepu prinesel tudi "de facto" priznanje francoske provizorične vlade od predsednika Roosevelta.

Ameriške izgube znašajo čes 235,411

Washington, D. C., 15. jul.—Uradno se naznanja, da skupne ameriške izgube od napada na Pearl Harbor znašajo 235,411, vključivši 53,602 ubitih, ostali pa spadajo v kategorijo ranjenih, pogrešanih in ujetih. To skupno število pa ne vključuje ameriških izgub v Normandiji in na Saipanu, ki znašajo okrog 30,000. Te številke je razkril začasni vojni tajnik Patterson.

Vladni odbor izvojeval novo zmago

Washington, D. C.—Zvezno apelatno sodišče je dne 13. tm. podalo odlok, da delodajalci lahko naglašajo "usluge", ki so jih naredili delavcem, ne smejo pa groziti delavcem, da jih bodo odsvolili, ako postanejo člani delavskih unij, niti ne smejo odtegniti nobenih dosedanjih privilegijev. S tem je vladni delavski odbor izvojeval novo zmago v prid delavcem.

LONDONČANI BEŽE PRED LETEČIMI BOMBAMI

Leteče bombe rušijo in ubijajo naprej

NA DEZELO ZBEŽALO ČEZ 250,000 OTROK IN MATER

London.—V prvih desetih dneh tega meseca se je iz Londona izselilo več ko četrt milijona otrok in mater, da ubežijo letječim bombam, ki jih Nemci sipljejo iz Francije in Belgije.

Vlada je preskrbela varno zavetišče 100,000 osebam, dočim je ostalo število beguncev odšlo na deželo na laično iniciativo ali pa s posredovanjem organizacij. Železniške postaje so natrpne beguncev in vlaki stalno prevažajo otroke iz Londona v središče Anglije. Vsled vojaških zahtev ni bilo posebnih vlakov, zato so železniški vozovi tem bolj natrpani.

Zadnje dni so Nemci začeli metati nove vrste letječih bomb, ki so tihe, zato jih je težje izslediti. Prvotne leteče bombe so povzročile dokaj ropota, zato so ljudje lahko pravočasno rešili.

Leteče bombe prihajajo iz raznih smeri in največ jih pade na London ter južno Anglijo. Med važnimi poslopji, ki so bila zadeta, je tudi bolnišnica Royal Free Hospital, dalje filmski atalje družbe Warren Brothers in Avstralska hiša, glavni stan avstralske vlade. Pri tem je bilo ubitih več oseb in večje število je bilo ranjenih.

Izvedenci so ugotovili, da prihajajo leteče bombe iz daljave 150 milj, in sicer od nekod z belgijskega ozemlja. Poleg problema, kako uspešno odbijati leteče bombe, je sedaj še problem, kako izslediti tihе bombe, ki prilete brez običajnega ropota. Vsekakor je najnovejša iznajdba Nemcem omogočila, da se motor v bombi ustavi prej, predno prileti do svojega cilja.

Unija prevaževalcev izvojevala zmago

Chicago.—Vojni delavski odbor je odločil, da so člani unije United Steelworkers of America (CIO), ki so zaposleni pri korporaciji General Transportation v East Chicagu, upravičeni do povšajanja mezde do 5% centa na uro. Prizadetih je 2,500 delavcev, ki bodo prejeli skupaj \$500,000, kar znaša od 1. marca naprej. Delavci so sklenili, da bodo večino tega denarja vložili v vojne bonde.

UAW-CIO za boljše delovne razmere

Chicago.—Zastopniki lokalne unije UAW-CIO, ki šteje 15,000 članov, so na svoji seji izjavili, da se bo rešil problem pomanjkanja livarskih delavcev le na ta način, da se povšajajo mezde in izboljšajo delovne razmere, ne pa z importiranjem mehiških delavcev. Lastniki livaren si prizadevajo, da bi dobili več mehiških delavcev po nižnjih mezdah, ker jim je le za dobičke, ne za uspešno vojno produkcijo.

Bonomi zagotovil demokracijo Italijanom

Rim, 15. jul.—Premier nove italijanske vlade Ivanco Bonomi je dejal, da antifašistične stranke ne bodo razvile svoje diktature. Dejal je, da mora biti nova vlada demokratska. Italijanom je obljubil svobodo govora, tiska in zborovanja in dejal, da provinčne oblasti ne bodo postale suženj kake stranke. Kabinet je imel svojo prvo sejo v soboto.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Narodnina za Združene države (raven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti leta; za Chicago in okolico Cook Co., \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00. Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarocnih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2557-59 So. Lawndale Ave., Chicago 28, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju na primer (July 31, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Pono-vite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Tragedija Kitajske

Dvomljivo je, da bi mogla iti kakšna druga država skozi sedem let samih porazov in toliko trpljenja kot je šla Kitajska, odkar je bila barbarsko napadena po japonskih imperialistih, in končno še držati glavo pokonci. Také udarce je zmožen prestati le narod, ki zna stoično prenašati svoje trpljenje, ima vero sam vase in v svojo bodočnost.

Vendar pa je bil prav ta narod, kakor na splošno tudi vsi azijski narodi, smatran po belopoltnih imperialistih in rasnih šovinistih za "manjvrednega"—za nižja človeška bitja, ki naj pokorno in hlapčevsko služijo kot brezpravna masa svojim "superiornim" Arijcem, nositeljem zapadne kapitalistične civilizacije, katera zna kovati najmodernejše moralno orožje in nastopati oholo proti "inferiornim" narodom.

Kar se Kitajcem in Filipincev tiče, je naš kongres v Washingtonu šele lani po dolgem dreznanju vrgel rasno inferiornost iz priseljeniškega zakona, ki jim je zabranjeval vsako priseljevanje v Ameriko. Toda za vse druge azijske narode še vedno velja ta rasna inferiornost, kajti je še vedno zapisana v tem zakonu. In kongres bi tudi lani ne bil to storil, da ni tega koraka narekovala politična najnost. Rasni šovinizem je še večje zlo, še večja bolezen kot pa narodni šovinizem. Zapadna civilizacija je na obeh zelo bolehná. Toda vrnimo se k predmetu.

Da je Kitajska mogla preboleti in prenesti vse te udarce zadnjih sedem let, je iskati te njene sile v velikem narodnem in ljudskem prerojenju v zadnjih petdesetih letih. Polno novoga življenja ji je dala velika revolucija leta 1912, ki je pometla z gnilo dinastijo in se pričela upirati tudi zapadnim in japonskim imperialistom. Kljka, ki se je polastila nove in edine politične stranke kuomintang, je to revolucijo sicer izdala in perverziralá v svoje osebne interese, toda narodnega preporeka ni mogla ustaviti. Za to je skrbela mlada, revolucionarna generacija, ki se je pričela oklepati —komunizma.

Da se ne bodo komu naježili lasje ob tej besedi, naj povemo, da se kitajski komunizem dokaj loči od komunizma, ki je nastal po Evropi in v Ameriki po velikem ruski revoluciji. Kitajski komunizem je komunističen le po besedi in po tem, da se politično opira na Rusijo in na Moskvo. Ta mu je šla včasih zelo na roke, včasih pa tudi ne—enkrat mu je zasadila tudi nož v hrbet, ko je pričela ljubimkati s Čang Kaišekom, ki je pomoril stoitose kitajskih delavcev in kmetov. Ampak kitajski komunizem kljub temu še danes zajema svoje inspiracije v veliki sovjetski revoluciji in je povsem lojalen Moskvi.

Rekli smo, da je kitajski komunizem komunističen le po imenu. V resnici je to radikalno agrarno gibanje, ki predvsem stremi za agrarnimi reformami in je v bistvu in po težnjah demokratično. Po programu je veliko bližji kakšni militantni agrarni socialistični stranki kot pa na primer ruskemu komunizmu. Kjerkoli se je to gibanje razvilo in dobilo premoč, so kitajske brezpravne mase prvič v zgodovini dobile volilno pravico in postavile vaške in pokrajinske sovjetje. Ti so potem razdelili večja posestva med brezpravne bajtarje, oderuhe in druge krvosepe pa "likvidirali." Takih reform potrebuje vsa Kitajska in še marsikatera druga dežela.

Pred desetimi, petnajstimi leti je bilo to gibanje zelo močno in je imelo v svojih rokah več provinc v srednji Kitajski. Iz teh provinc ga je pognal Čang Kaišek šele z močno armado; v ta namen se je zvezal tudi z nekaterimi vojnimi lordi. Ta civilna vojna je trajala več let in komunistično gibanje je bilo zadušeno v centralni Kitajski. Pred Kaišekovimi armadami so se komunisti umikali z vsjo svojo primitivno oboroženo, toda zelo lojalno, bojovito in disciplinirano armado proti severozapadu in se končno etablirali v skrajnih severnih provincinah ob Mongoliji, kjer so še danes gospodar.

Kot smo že zadnjič omenili, je med njimi in med Kaišekovo vlado prišlo do premirja in sodelovanja po japonski invaziji Kitajske. Toda to je trajalo le par let. Ker komunisti niso hoteli kapitulirati na vsej črti, razpustiti svoje rdeče armade oziroma jo spojiti s Kaišekovo, kakor tudi ne razpustiti svoje vlade, je on postavil proti njim več divizij vojaštva, ki stražijo mejno.

Od takrat so komunisti aktivni le v gerilskih bojih proti Japoncem. Svoje vpade delajo v severni Kitajski daleč v okupirano ozemlje in s tem silijo Japonce, da morajo tam držati močne vojaške posadke.

Po sedmih letih skrajno neenake vojne je danes položaj na Kitajskem obupen. Dežela je v obsegu brezmejne inflacije in že par let odrezana od vsega sveta. Edina pomoč, ki jo doblja od zaveznikov, predvsem od Amerike, prihaja po zraku iz Indije. Ampak ta pomoč je zelo omejena. Gospodarsko se drži pokonci v glavnem s pomočjo mladega, toda bujno rastočega produktivnega združnega gibanja, ki se je zadnja leta razvilo po vsem svobodnem ozemlju. Ampak tudi to je malenkost, ker vlada nima veleindustrij, ki jih potrebuje moderna armada.

Radi te obupne situacije je predsednik Roosevelt zadnjič poslal na Kitajsko svojega poslanca v osebi podpredsednika Wallacea. Bolj primerne osebe bi se tako lahko mislilo gotovo ne mogel izbrati, kajti Wallace je izmed vodilnih "newdealovcev" edini, ki ni obrnil hrbta idealizmu. In njegova misija je bila, da izbičanim kitajskim masam vlije nove inspiracije za nadaljevanje skrajno težke borbe, dokler ne bo mogoča večja pomoč od zunaj. Toda ta pomoč še ni na vidiku, vsaj v bližnji bodočnosti ne.

In tako bo osmo leto vojne leta največjih preizkušenj in največjega trpljenja za kitajski narod, kakor tudi za Čang Kaišekovo vlado. Narod, ki gre skozi tako trpljenje kot gre kitajski, gotovo zasluži največje spoštovanje vsakega človekoljuba.

Glasovi iz naselbin

O KATASTROFI V PREGOVNIKU

Bellaire, O.—Dne 5. julija, takoj po 12. uri popoldne, je nastal strašen požar v premogovniku Powhatan Point in zahteval dve žrtvi, ostali pa so se srečno rešili.

Torej v času med 1. 1919 pa do 1. 1944 je izgubilo življenje v omenjenih premogovnikih 312 očetov in sinov.

Te vrstice so posnete iz lokalnega angleškega časopisa. Kakor je razvidno iz časopisa, ni bilo pred 30 leti toliko nesreč kot jih je zadnja leta. Pred leti se ni rabilo v premogovnikih toliko mehaniziranih strojev in orodja kakor sedaj, prav tako rovi niso bili tako dolgi in v njih ni delalo toliko moč kot jih dela danes. Premogarji so imeli v rovih tudi veliko več prostora. Poprjé vsa imela dva moža dva prostora, a sedaj imajo štirje možje en prostor. In kar je najbolj važno, v tistih časih smo rabili odprte svetilke in kakor hitro je prišel premogar v prostor, kjer ni bilo dovolj zraka, je luč takoj pričela ugašati. Prav tako je taka luč naznamila, ako je bilo kaj plina v rovu, namreč s tem, da se je pričel užigati plin v zraku. In ko je to delavec opazil, je o tem takoj sporočil delovodju, nakar so popravili, kar je bilo potrebno popraviti. Električna svetilka pa je drugačna. Naj bo še tako malo zraka v rovu, tega ne občuti in prav tako ne zapali plina.

Končam te moje vrstice in prav lepo pozdravim čitatelje Prosвете.

Louis Pavlinich, 258.

TO IN ONO

Cleveland, O.—Zopet smo čitali o veliki katastrofi; ki se je zgodila v Powhatan Pointu, blizu Bellaire, O. Vse kaže, da je 66 premogarjev izgubilo življenje. Današnje poročilo (10. julija) pravi, da so izvrtali predor in spustili po šahtu telefon in klicali premogarje, a niso dobili nobenega odgovora. Vendar pa imajo še upanje, da jih rešijo. Pravijo, da dokler je upanje, je lahko tudi življenje. Upajmo, da bodo rešili zajete premogarje.

Pozor, konvencijniki, ki name-ravate iti prihodnje leto v Minnesoto na konvencijo. Urednik Smith Travel piše v "The Cleveland Plain Dealerju" o silnih težavah, ki so danes v zvezi s potovanjem. Sicer pa ima o tem dopisnik sam nekaj pojma.

Pred kratkim sem šel na clevelandsko postajo, da kupim vozni listek za Petersburg, Va., kjer se nahaja moj sin in ga pojde moja sijná oziroma njegova žena obiskat. Vzelo je "samo" 45 minut, preden sem prišel na vrsto.

Oblasti skušajo omejiti potovanje na daljavo, kolikor je mogoče. Onim, ki imajo počitnice, priporočajo, naj nikar ne potujejo, temveč ostanjo doma. Željeznice prepeljujejo vsak mesec do 3,000,000 vojakov. Kdor potuje, se mu lahko zgodi, da ga ustavijo, kajti najnovejši odlok vlade je, da željezniske družbe lahko ustavijo potniške vlake in preključijo rezerviranje sedežev za civiliste.

Ali ne bi bilo prijetno, če bi se kaj takega zgodilo našim delegatom, ko bi se ravno zabavali na banketu v Evelethu, Minn. Lahko bi prišel ukaz, da ne bo za mesec dni vozil noben vlak v Chicago. Kje boš pa spal? bi pisala ongava Mica Janezu v Evelethu.

"No, kako boš šel pa ti na počitnice?" me vpraša Liparjev Vinc. Well, saj veš, da me vsi dobro poznajo in tudi naš župan Frank Lausche. 15. aprila sem ga obiskal v županskem uradu in sva malo prijateljsko pokramljala.

Med Clevelandom in Chicagom imamo dobro železniško zvezo. Željeznica New York Central ima precej vlakov, ki vozijo precej pogostoma. Nadalje vozita dva vlaka dnevno od družbe Nickel Plate. Skozi Akron v Chicago vozijo tudi vlaki željezniske družbe Pennsylvania in Baltimore & Ohio.

Zelo bom srečen, ko se snidem z mojimi prijatelji na Lawndale Ave. Moja clevelandska prijateljka me popeljeta v češko restavracijo, kjer bomo jedli cmoke, pecivo in pili pilzensko pivo, ali pa kozje mleko.

Včeraj so vodili po Clevelandu 30 italijanskih vojnih ujetnikov. Peljali so jih najprvo v cerkev, kjer jim je dušni pastir Charles McBride pridigoval. Kakšna je bila pridiga, ne vem. Najbrže jim je dejal, naj ne ubijajo. Pozneje pa so šli v Euclid Beach Park, kamor dopisnik prevaža ob nedeljah one, ki se radi zabavajo. Meni se vidi, da jim je v parku veliko bolj uga-jalo kakor pa v cerkvi.

Naše domače vesti: Čitali smo, da je nagloma umrl John Kocin iz Euclida. Naši listi vselej in povedo, zakaj nekateri tako nagloma umrejo. Morda bodo poročali kdaj pozneje. Prav tako so poročali, da je nagloma umrl Anton Matos, 55 let star. Angleški časopisi pa so pisali, da je mož čakal v okrajni jetnišnici na obravnavo, a pred obravnavo je vzel rjuho in se obesil. Matos je bil doma iz vaš Gorice, fara Leskovec pri Krškem.

Letos nismo imeli veliko piknikov. Farma SNPJ je dobila sedaj novega oskrbnika. Poznani družtveni delavec John Šorc pa je sedaj predsednik farmskega odbora.

Na naših sejah neprestano slišimo, da je premalo delavcev za društvene zabave in druge stvari. Zakaj? Zato, ker društvena dela niso preveč prijetna. In človek se trudi, potem je pa še kritiziran povrhu.

Moj prijatelj mi je dejal, da je skoro neverjetno, da so Nemci proglasili Rim za odprto mesto. Ako bi proglasili Atlantski ocean za odprto morje, bi se bolj verjetno slihalo. Prijatelj mi je tudi dejal, da je hotel Churchill po vsej sili na fronto. Angleški mornariški častniki so ga komaj zadržali. Ako bi znal Churchill nemško in napravil govor nemškimi vojakom, bi takoj pometali svoje puške in sledili angleškemu firerju.

Prijatelj je tudi to dejal: Vladni željezniški odbor prosi občinstvo, naj se ne vozi na vlakih, ki so natrpani. Toda ljudstvo neče poslušati nasvete tega odbora in se hoče voziti, ker ima denar in ga mora nekje potrošiti. Ako hoče transportacijski odbor preprečiti vožnjo potnikom, ki se vozijo za zabavo, potem naj kar ustavi vlake. Pa bo mirna Bosna.

Naši meščanski časopisi so res čudni. Sedaj so se obrnili proti predsedniku Rooseveltu in hočejo Deweyja za firerja. No, pa to ni nič novega. Prav tako so bili proti drugemu terminu Abrahama

Tukaj, prijatelj Mutz, imaš \$10.00 za SANS. Njega so pričeli že drugi posnemati in tako sem nabral \$41.35 za SANS.

Potem pa se mi približa ena izmed članic št. 93 SZZ in me vpraša, da bi ženina in nevesto pozdravil v imenu njihove podružnice. Refenz, storjeno. Tudi one so izročile dar ženinu in nevesti, toda ženin je dejal, naj izroče denar tam, kjer bo koristil našemu slovenskemu narodu.

Na svatbi je bilo veliko članov in članic SZZ. Mama neveste je namreč predsednica št. 93 SZZ. Skoda je, da ni bilo na svatvi tudi nevnestinega brata Matije, ki je tudi pevec zbora Slovana, a se sedaj nahaja pri vojaki. Želim mu, da se kmalu zdrav povrne med nas.

Lojze, dobil si ženo iz dobre in ugledne newyorške družine. Vam, mr. in mrs. Corel, pa čestitam, ker ste dobili v svojo družino tako uglednega zeta.

Bodita pozdravljena in obilo zakonske sreče!

L. Mutz.

O SMRTI SVAKA IN POTOVANJU

Helper, Utah.—Iz naše nasebine vidimo v Prosveti le bolj poredkoma kakšen dopis, zato sem se namenil, da napišem nekaj vrstic.

Delavske razmere so tu prav take kot po drugih krajih. Dela je na pretek, a delavcev manjka. Društve imamo veliko, kajti v tem kraju so zastopane razne naše podporne organizacije.

Prav ko sem se namenil, da napišem ta dopis, sem dobil telefonično obvestilo iz države Washington, da je umrl moj svak John Millarich. Takoj sem se pričel opravljati za pogreb.

Najprvo smo se odpravili na postajo v Helperju in se odpravljali proti Ogdenu, Utah. Od tam naprej pa smo se peljali na vlak Union Pacific, toda preden smo dobili sedeže, je vzelo 12 ur. Ker smo imeli dovolj časa, smo si malo ogledali mesto. Ogden šteje okoli 40,000 prebivalcev in leži v lepem kraju. V njem je razvita industrija, v njegovi okolici pa leže krasne farme. Iz Ogdena smo se odpravljali v Portland, Oregon. Vlak je bil zelo nabit. Ogledal sem si okolico Portlanda, nad katero je ležala gosta megla. Mesto je veliko in leži ob vodi. Toda imeli nismo veliko časa za ogledovanje mesta, kajti čez eno uro je prišel vlak, ki nas je odpeljal v Seattle, Wash. Med potjo smo si ogledovali lepe kraje, domove, farme in živino, katere je bilo zelo veliko. Potem sem postal malo utrujen in zadremal, a že je sprevodnik naznačil mesto Seattle. Ko stopimo iz vlaka, nas pozdravi moj svak Nick Pavlin. On nas je odpeljal v 38 milj oddaljeno mesto Enumclaw.

V nedeljo smo se malo vozili po tamkajšnji okolici in jaz sem obiskal nekaj mojih starih prijateljev. V okolici Enumclawa so krasne farme, na katerih živijo tudi Slovenci. Pečajo se največ z živinorejo in mlekarstvom.

V ponedeljek smo se udeležili pogreba mojega svaka Millaricha. Pokopali smo ga na pokopališču Evergreen. Udeležba pri pogrebu je bila zelo velika. Pokojni je bil spoštovan tudi pri drugih narodnostih. Imel je veliko znanost in prijateljev. Bil je član SNPJ in ABZ. Društva sta mu priredila zelo lep pogreb. Društva, sorodniki in prijatelji so mu poklonili veliko krasnega cvetja.

Dragi svak John Millarich! Počivaj v miru in naj ti bo lahka ameriška zemlja!

Anton Taskar.

Podpredsednik Združenih držav Henry Wallace v družbi Čang Kaiška in njegove žene na Kitajskem. Visoka družba na sliki pije zdravico nazmago zaveznikov. Namen Wallacove misije je bil utrditev prijateljstva med obema državama.

Fašizem in žena

Angela Vodetova

Še slabši položaj kakor delavec, ima v Italiji delavka, kajti ona je še bolj izpostavljena izkoriščanju. Kvalificiranih delavk ne priznavajo, njihov položaj je enak položaju težaka. Mezda delavke znaša čisto polovico manj kot mezda njenega tovariša delavca. V mnogih primerih v delovno pogodbo ženske niso vključene, tako da je delodajalcu na prosto dano, kako plačuje žensko delovno silo. Pod fašizmom je izšla odredba, da dekleta in žene ne smejo delati več kakor 11(!) ur dnevno. Iz te odredbe se pač jasno vidi, na kakšni višini je socialno varstvo delovne žene v Italiji. Ko so prišli v Italijo na oblast fašisti, so odstavili cele množice žene iz uradov in šol, ne da bi jim pokazali drugo možnost preživljanja. Sedaj je po vseh uradih glede ženskih moči v veljavi omejeno število, ki se ga morajo strogo držati. Posamezni upravni oddelki pa morejo odsvoliti sploh vse žene iz uradov, če se jim zdi to umestno.

Posebno podrejeno in poniževalno vlogo ima italijanska žena kot učiteljica in profesorica. Poučevati namreč ne sme takozvanih "oblikovalnih predmetov", kakor so zgodovina, filozofija in literatura, ker bi se lahko spozabila in podajala snov na "nemoški" način. V njen delokrog spada samo poučevanje prirodnih znanosti, risanja in telovadbe.

Političnih pravic italijanska žena nima. Mussolini je razpustil leta 1927 vse ženske organizacije in uničil vsa njihova glasila.

Mussolini se je neštokrat v visoko donečimi frazami proglasil za varuha materinstva ter družinskega življenja. Dogodki, ki se odigravajo v resničnem življenju Italije, pričajo o nasprotnem: Z a k o n c a Pietro Beck sta skozi leta prenašala neznesno persekucije, za to sta sklenila pobegniti čez mejo. Miličniki so ustrelili ženo na begu. Bila je noseča... Fašistično varstvo materinstva!

Sredi noči plane četa podivjanih miličnikov v stanovanje ter odvede od družine očeta v ječo, v konfinacijo. Zakaj? Ker je tujerodec ali nefašist. Družina ostane brez rednika, prepuščena pomanjkanju. "Zavarovali bo mo družino!"

Tak je za ženo fašistični paradiz v Italiji, "dežel lepote in sonca".

Če se ozremo v Nemčijo, se nam nudi ista slika. Nobenega sledu o obetnem blagostanju. Beda med nemškimi delavstvom narašča prav tako kakor v Italiji. Odpravljene so vse socialne pridobitve preteklih desetletij. Znamenito "prostovoljno delo" (Freiwilliger Arbeitsdienst) izgleda takole: nezaposleni morajo iti za leto dni v močvare junckerjev (pruskih veleposestnikov) izsuševati močvirno zemljo, pogozdovati pustinjino, graditi ceste in mostove—za najslabšo oskrbo ali pa za malenkostno denarno odškodnino. V taborišču je vojaška disciplina in vojaške vaje—priprava mladine na vojno. Tako odpravlja Hitler brezposel-

nost, ki pa kljub temu v resnici narašča. (To je bilo napisano še pred vojno—ured.)

Kakor že omenjeno, si je od Hitlerjevega "socializma" največ obetal mali človek, obrtnik, mali trgovec, uradnik. Toda vsi gospodarski ukrepi, ki jih je Hitler izvršil, so v škodo prav tem slojem in v korist monopolnemu kapitalu; omejitve obrtniške svobode, zmanjšanje dajatev v socialne namene, zniževanje plač itd. Vsaka oseba pa, ki se drzne kritizirati Hitlerjeve gospodarske naredbe, je obsojena na globo ali zapor. Na ta način pač lahko ohranja videz vsesplošne zadovoljnosti.

Razumljivo je, da pri tem splošnem poslabšanju gospodarskega položaja širokih množic žena nikakor ni izvzeta. Nasprotno: nemški ženi je zadal fašizem najhujši udarec, a to ne samo glede na njen gospodarski položaj, temveč v socialnem pogledu na splošno. V Nemčiji se dosledno uresničujejo besede, ki jih je govoril ženam eden izmed "voditeljev", dr. Krummacher, bivši pruski častnik: "Nova država ne razsiplje s pravicami, temveč z dolžnostmi." To občuti nemška delovna žena na vsej črti.

Takoj po Hitlerjevem prevzetju vlade so bile izdane posebne odredbe glede ženskega dela, na podlagi katerih je bila tisočim žena odvzeta možnost in pravica do zaslužka. Med njimi so bile tudi take, ki niso imele svojcev, da bi jih vzeli pod streho. Sledile so edini možnosti, ki jim je preostala, da si ohranijo golo življenje: cesta in prostitucija.

Kakor po mnogih drugih tovarnah so tudi v tkalnicah ob Dolnjem Renu odpustili vse žene in so na njihova mesta sprejeli moške. Ob tej priložnosti je pisal vestfalski dnevnik: "Moške mezde so za 50% višje kot ženske mezde, torej je treba tudi produktivnost moškega dela podvojiti."

Vodstvo tovarne za smotke v Dresdenu je napravilo s strokovnim odborom pogodbo, v smislu katere sme tovarna odpustiti vse ženske, obenem pa znižati moškimi mezde za 25%.

Tovarna mesnega ekstrakta v Singenu je odpustila 200 starejših delavk, na njihova mesta pa je sprejela 160 mladih deklet z močno znižanimi prejemki.

Iz tekstilne tovarne v Munsterlandu so bile odpuščene vse poročene žene, a na njihova mesta niso namestili brezposelnih moških, kakor so obljubovali, temveč mlada dekleta, ki so jih plačali s sramotno nizkimi mezdami.

Taki primeri se ponavljajo iz dneva v dan in pričajo, da je nemška žena v Hitlerjevem paradizu mnogo bolj izkoriščana, kakor je bila poprej.

Ofenziva proti dvojnemu zaslužkarstvu se je izkazala v resnici le kot napad kapitalizma proti mezdam vseh delavcev, moških in ženskih. Kapitalistom je z uredbo o dvojnem zaslužkarstvu popolnoma izročena usoda delavstva, zlasti pa usoda delovne žene. V tem temelji tudi igra, s katero ustvarja fašizem nasprotje med spoloma v delavskem razredu.

Jasno je, da pomenja boj fašizma proti ženskemu delu tudi boj proti vsemu delavstvu.

Nič boljši ko položaj delavke pa ni položaj žene iz srednjih slojev. Tudi tu velja pravilo, da mora poročena žena zapustiti službo, neporočena pa sme služiti samo tedaj, če ne odjeda nobenemu moškemu kruha. Po eni zadnjih Hitlerjevih odredb pa bo kaznovan vsak delodajalec, ki sprejme žensko v službo. Neporočene žene in žene brez otrok je treba posebej obdavčiti, pri krajsajo naj se tudi pri pokojnini.

Notranji minister je izjavil v posebnem dekretu, ki se nanaša na omejitve ženskega poklicnega dela: "Ženske naj se odstranijo z njihovih dosedanjih mest ter naj se zaposle v slabše nagrajenih in manj odgovornih službah ali pa kot služkinje. Smatram za popolnoma pravično, da se pri enaki kvalifikaciji daje prednost moškimi prosilec pri nameščanju v javni službi."

V Nemčiji ne sme imeti žena vodilnega mesta niti na deklinskih šolih. Sploh fašisti delajo sistematično na to, da bi ženo popolnoma izločili kot učno moč. Tudi sodna služba ni dostopna ženi, "ker je žaljivo za moško čast, da bi ga sodila ženska."

Kolikor vlada sama ne zatira možnosti ženskega dela, ji pridno pomagajo fašistovski organizacije. Tako je nemška centralna organizacija zdravnikov objavila kot enega svojih prvih ciljev, preprečiti ženski mladinski možni medicinski študij. Tudi profesorska organizacija dosledno pritrjuje glasovom o ženski manjvrednosti. Očividno je osnova vsem njihovim "načelom" kruhoporstvo.

Najbolj žalostno sliko v Nemčiji pa nudi ženska mladina. Dostop v višje šole je za dekleta omejen: na vseučilišče sprejmejo samo 10% žensk od celotnega števila vseh prijavljenih. Ko pa dovrše šole, ostanejo na cesti brez zaposlitve. Ta dekleta se udinjajo brezplačno kot poljske delavke, kot pomočnice pri bogatih družinah, kot vajenke pri obrtnicah. Na ta način so tudi za žensko mladino uvedli prisilno "prostovoljno" delo, ki se mu mora podvreči vsako žensko dekle.

(Dalje prihodnjč.)

Zavrjane nemške begunke

London. (ONA). — Tukaj poročajo, da je na tisoče nemških evakuiranc poskusilo vrnitev v Reich zaradi preteče zavezniške invazije v Holandiji, in da so bile zavrjane na nemški meji, češ, da je njihova navzočnost v Nemčiji nezaželjena.

(Prejšnja poročila so dejala, da se morajo vsi nemški civilisti, ki niso uposljeni pri važnem delu na Holandskem, vrhiti čim prej v Nemčijo.)

Holandski viri poročajo, da so trije ali štiri župani, ki so odbili zahteve, da njihovi meščani podvzamejo obrambno delo za Nemce, izginili in se pridružili podtalnim silam. Dvema županoma so se pozneje pridružili njihovi uradniki, ki so prinesli s seboj vse uradne papirje. Župan, ki je ostal na mestu, je bil aretiran od Nemcev.

H. L. Maher, ki je s svojimi sugestijami pripomogel do petkratnega zvišanja produkcije v ladjedelnici California Shipbuilding Corp. v Wilmingtonu, Cal. in do polovičnega znižanja poškodb pri delu. Delavci pri tej družbi so organizirani v unijah ADF.

Naša narodno osvobodilna borba in slovensko Primorje

Prost mora biti, prost moj rod, na svoji zemlji svoj gospod!
Simon Gregorčič
"Le vkup, le vkup uboga gmajnal!"

Živimo v dobi, ko se vse staro ruši in gradi novo. Komaj so se zacelile rane iz prejšnje svetovne vojne, že smo se znašli v vrstini novoga krvavega plesa, ki pretresa ves svet. Bije se boj na življenje in smrt.

Tudi ta vojna ni prizanesla slovenskemu narodu. Vojne grozote so zdaj hujše kot kdaj koli. Fašistične bande, ki so že mnogo let gospodovala nad našim Primorjem, so navale še na ostale kraje naše lepe slovenske zemlje in danes pričajo kupi ožganega tramovja in kamejnja mnogih slovenskih vasi o fašistični kulturi.

Slovenski narod tudi tem modernim, motoriziranim Hunom tak odpor, da ga danes občuduje ves svet. Slovenski narod se je v tej nesreči združil okrog svoje zastave, okrašene s peterokrako zvezdo, ki je simbol resniškega bratstva vseh narodov. Slovenci smo se odločili z orožjem v roki očistiti svojo grudo fašistične kuge.

I.

"Kaj pa moj narod, moj narod, moj narod?"
Srečko Kosovel

Ko je prišel v Nemčijo na vladno Hitler, je bila njegova prva skrb, da izvede popolno organizacijo vseh sil, ki bi mogle služiti — za vojno, ki jo je ves čas pripravjal. V vseh državah je organiziral svoje pristaje v ogromno špijonsko mrežo. Te organizacije v fašistični službi imenujemo "peta kolona". V Jugoslaviji je taka organizacija delovala pod imenom "Kulturbund." Jugoslavanska vlada ni niti malo zavirala delovanja "Kulturbunda".

Za polom Jugoslavije so odgovorni vsi tisti, ki so vodili njegovo usodo.

Primorski Slovenci, ki smo bili žrtve političnih kupčij in smo bili po londonskem paktu leta 1916 predani italijanskemu imperijalizmu, smo vsa leta gledali v Jugoslaviji simbol naše odredšitve. Ves čas, še bolj pa v dobi krvave fašistične tiranije, smo gojili upanje, da nas bo Jugoslavija nekoč rešila vrgit suženjstva. Vojna med Italijo in Jugoslavijo ni izpolnila naših nad. Tudi že prej, čim bolj se je odmikal čas, tem bolj se beograjska dežela pozabljala na naš kos zemlje. Z raznimi pogodbami, ki jih je beograjska čaršija sklepala s fašističnim Rimom, se je vladajoči režim popolnoma odrekel vsem zahtevam na naše slovensko Primorje. Dr. Ninčić Morčilo, bivši jugoslovanski zunanji minister, je eden glavnih krivcev žalostne usode naš primorskih Slovencev. Danes je član jugoslovanske kraljevske "vlade" v Kairu. Mi, Primorci, torej nimamo nobenega razloga navduševati se za tako vladno.

Kljub temu so narodne težnje po zedinjenju ostale na obeh straneh žive. Mnogo je bilo narodnih in kulturnih organizacij, ki so ob vsaki priložnosti opozarjale na razkosanost slovenske zemlje. Spominjale so se vseh žalostnih

obletnic pogodb, ki so nas hotele za večno razdeliti.

Ko so prišli v Jugoslavijo na vladno fašizmu naklonjeni režimi, se je položaj teh organizacij čez noč spremenil. Začelo se je preganjanje in pozneje jim je bilo prepovedano vsakršno delovanje. Bivši ban Dravske banovine dr. Marko Natlačan, ki je že dobil svoje plačilo kot narodni izdajalec, je takrat izročil fašistični sodbi vse primorske rodoljube, ki so iskali zavetja v narodno svobodni Jugoslaviji.

Po razpustu vseh istrskih in primorskih društev je vlada tudi prepovedala ves njihov tisk. Našim vladodržcem ni bila mar rešitev narodnih vprašanj niti v lastni državi, tem manj so se brigali za naše slovensko Primorje. Slovenci in Hrvatje tudi v lastni državi v Jugoslaviji niso smeli razbeseliti svoje narodne zaveste. To je bilo pod kaznijo prepovedano.

V državni upravi, kjer je imela popolno oblast beograjska čaršija, je vladala strašna korupcija. Brez podkupovanja nisi opravi ničesar, zato tudi danes nihče ne joka za takšno Jugoslavijo, kakršna je bila. Korupcija je vladala v vseh krogih, ki so odločali o usodi Jugoslavije. Redki so bili poštenjaki, a ti niso prišli do veljave.

Še bolj žalostno sliko so nudile socialne razmere. Nizke delavske in uradniške plače, obupne higijenske razmere in stalno dviganje cen, so bili povod neštetim in neprestanim delavskim štrajkom. Ogromna prezadolženost kmetov, nesorazmerno obdavčenje, nemožnost prodaje kmetijskih pridelkov in znana "agrarna reforma" so potisnili tudi kmeta v obup. Vlada se ni najmanj brigala za socialni položaj nikogar, znala je bogateti samo sebe. Pač je neusmiljeno preganjala delavske, strokovne, kulturne in politične organizacije ter zlasti njihovo tiskano besedo. Preveč so se bali resnice. Policija je na veliko zapirala delavske zaupnike in voditelje in polnila je koncentracijska taborišča. Pri tem je imela policija popolnoma proste roke in je delala s političnimi jetniki, kar je hotela. Na tisoče najboljših sinov našega naroda je šlo skozi svetovno znane beograjske zapore, imenovane "Glavnjača," kjer so umirali, natrpani in umazane in smrdljive celice, od gladi in na posledicah nečloveškega "zasiljevanja."

Taka je bila "svobodna" Jugoslavija in tako si zopet želijo četniki, bela garda in jugoslovanska "vlada" v Kairu. Zato želijo gospodariti, kakor so nekdanji general Draže Mihajlovič in Neddič in Peter in vsi ostali reakcionarni elementi.

Vsa ta pisana gospoda je napravila iz Jugoslavije ječo narodov in primer izžemanja delavnih množic. Nikdar ne bi bile vrste Paveličevih Ustašev tolikšne, če bi ne bilo takega zatiranja na Hrvaškem. Umetno in uspešno se je sejala mržnja zla-

sti med Hrvati in Srbi—da so se zakrili drugi grehi in da bi si z izkoriščanjem umetno narejene nesloge med Srbi in Hrvati polnili žepke reakcionarci. Vse te grehe plačujejo danes vsi narodi Jugoslavije s krvjo.

Nezadovoljstvo je telo v narodih Jugoslavije ves čas; naraščalo je od dne do dne in je priklopelo do vrhunca, ko se je vlada odločila, da podpre in vstopi v fašistični blok Nemčije, Italije in Japonske proti Sovjetski zvezi, do katere je, razumljivo, bila beograjska čaršija vedno sovražno razpoložena. Dasi ko narodi zahtevali ob vsaki priliki vzpostavitev diplomatskih odnošajev in priznanje Sovjetske zveze, so to vsi reakcionarni režimi odprano odbijali in diplomatske odnošaje vzpostavili šele takrat, ko je bilo to že prepozno. Beograjska vlada je rajde podpirala "Kulturbund," gnezda nemške fašistične špijonaže in laži o Sovjetski zvezi.

Žalostna je bilanca kraljevine Jugoslavije, preko katere so vsi naši narodi potegnili krvavo črto. Nihče več si ne želi vrnitve v tiste žalostne čase, ko je ukazovala reakcionarna družba, a narodi so tlačani. Danes si sami krojimo usodo s krvjo. Složno z ramo ob rami se borijo vsi narodi Jugoslavije, Srbi, Hrvati, Črnogorci, Makedonci in Slovenci iz zelene Štajerske, Koroške, Kranjske in Primorja proti osvobodnemu okupatorju. Strnjeji pod zastavo svobode korakajo k skupnemu cilju in iz tega oboževanega bratstva, v krvi in ognju prekaljenega, bo zrastle nova domovina, svobodna, demokratična, enakopravna, federativna Jugoslavija.

(Dalje prihodnjč.)

Priseljenci—orli Američani

(Office of War Information, Washington.)

Hibbing, Minnesota. — To je glavno mesto železne rude sveta. Je ljudska toplnica, kakor tudi kovinska. To je kraj, kjer so se srečali ljudje s celega sveta in postali Američani.

Tu so visoki, plavalasi moške in žene iz Skandinavije. Njihovi sosede so črnolasi moške in žene iz Italije, Jugoslavije, Grčije in drugih dežel. Moške in žene 44' dežel živijo v popolni harmoniji.

Njihovi mladeniči in mladenke so v vojni službi. Skoro ni družine, ki ne bi imela dva do osem otrok v vojni. Doma delajo ljudje trie kot kdaj poprej, kopljejo rudo za orožje in kupujejo bonde, da bo orožje plačano.

Nekateri poznajo vojno tragedijo. Marakatera zastava na oknih ima zlato zvezdo. A to samo vzpodbuja ljudi k večjim naporom za poraz osiše.

Vzemite za primer družino G. in Geo. Giuseppe Rosati, katerih predniki so živeli v Italiji. Pred vojno so imeli tri sijajne mladeniče. Vsi so šli v vojno. Oliver je zgubil življenje v Severni Afriki, ki je pomagal pri osvoboditvi dežele svojih prednikov, njegova dva brata pa še nadaljujejo borbo.

G. Rosati je bil rudar pri Oliver Iron Mining Co. Sedaj leži, a misel na dečke ga vzpodbuja pri kupovanju bondev.

In g. in ga. Alphonse Valentin v Chisholmu, pa g. in ga. Anthony Bonelli, katerih družini sta poslali po osem sinov vsaka v borbo. Ti starši redno kupujejo bonde.

Ga. Frances Zbatnik je Hrvatka. Ona ima štiri sinove v vojni in z denarjem, ki ji ga pošilja, kupuje bonde. Berličevci imajo štiri sinove v vojski, medtem ko mati, oče in sinovi redno kupujejo bonde. To drži tudi za dom Johna Simonicha, ki ima štiri sinove in hčerko v vojski.

Za družino Charlesa Jolicouera, katerega sinovi — pet — so v vojski, so plačilni dnevi, dnevi kupovanja vojnih bondev. Sedaj sta oba starša srečna, ko so Američanci začeli z osvoboditvijo dežele njih prednikov, Francije.

Srbija je bila domovina g. in ga. Louis Smlanicha. Imajo tri sinove v vojni in narode vse, kar morejo za novo domovino. Kamorkoli greste: na dom Ignatza Tomicha, Petra Senicha ali

Iz jugoslovanskih gora v New York

Zanimiv doživljaj mladega kapetana ameriške vojske

Pred dvema ali tremi leti se je mladi Jack Reiter, ki stanuje na 850 Bryant Ave., Bronx, N. Y. C., zanimal večinoma za sport in sportne prireditve.

Toda v zadnjih treh letih se je dogodilo toliko važnega, kar je potisnilo sportne tekme v ozadje in dalo ameriški mladini važnejše naloge.

Pred nekaj tedni se je kapetan Reiter vrnil v New York iz evropskih vojnih zon, po štiridesetih bombnih misijah v Afriki, Siciliji, Rumuniji, Italiji.

Proše jeseni je bil njegov aeroplan od Nemcev sestreljen in Reiter je bil obenem z ostalo posadko ujet in poslan v Nemčijo. Ker je bil ranjen, so ga Nemci vrnili v neko bolnišnico v Italiji. Po dveh mesecih si je Reiter dovolj opomogel in je zbežal iz bolnišnice. Iz severne Italije je šel v Jugoslavijo, kjer se je priključil partizanom. Z njimi se je boril proti Nemcem v Jugoslaviji sedem mesecev in postal strokovnjak v razdiranju mostov in prometnih cest. Po sedmih mesecih so mu partizani omogočili, da je prešel preko Jadrana in se priključil ameriški vojski v Italiji, odkoder je prišel domov — v New York. Kakor hitro je dospel, je bil klican v Washington, kjer so ga oblasti dekorirale s tucetom medalj in pohval.

Po povratku iz Washingtona mu je zopet prišel na misel sport. Hotel je igrati golf, ali ravno tisti dan so elektrizirale svet novice o invaziji in mladi Reiter je prebil dan pri radiu.

Helena T. Ilić — prva bela žena na otoku Emir

Poročnica Helena T. Ilić, ameriška Jugoslovanka, ki je prišla v to deželo pred 14 in pol leti, in katere starši žive na 195 Tenth Ave., New York City, je prva bela žena, ki je stopila na otok Emir v Južnem Pacifiku, potem, ko so ga zavzeli ameriški marinci. Na njem so sedaj ustanovili baze za bombarje.

Miss Ilić je sedaj stara 23 let, po poklicu bolničarka pri South Pacific Combat Air Force. Kot bolničarka je gradirala v Lennox Hill bolnici v New Yorku koncem leta 1942 in stopila v armado marca 1943. V izvrševanju svojega poklica je letela do sedaj preko 13 tisoč milj nad južno-pacifiškimi vojnimi zonami.

Ima dva brata, enega v ameriški vojni, drugega pa v trgovski mornarici. Na svojih zračnih potovanjih je srečala enega brata na otoku Munda, drugega na Guadalcanalu. Na svojih neštetihih misijah je negovala preko 300 bolnikov in ranjencev vseh narodnosti, vtevilki dva domačina z otokov Fiji. Ker ni samo dobra bolničarka, temveč tudi simpatična in lepa, so jo bolniki, ki jih je Helena negovala, obdarovali z neštetihi "suvenirji", med katerimi je tudi značka, ki jo je odtrgal ameriški vojak z uniforme japonskega narednika.

Ameriški časopisi so prinesli zanimive članke o naši Jelki, kakor tudi njeno sliko, sneto na otoku Emir. Tudi mi ji čestitamo na uspehih v daljnih straneh sveta in se z njenimi starši vred radujemo priznanja, ki ga je bila deležna od naših vojaških oblasti skozi ameriški tisk.

—ZOJSA.

Jacka Belicha, srečate ponos na mladino, ki služi v vojni, in pa na kupovanje bondev.

Ga. Mary Puhek je Slovenka. Pet njenih sinov je šlo v vojno. Z denarjem, ki ji ga pošiljajo domov, kupuje ona bonde zanje. To delata tudi g. in ga. Peter Majerle za svoje tri sinove, ki so v vojni.

Te povesti bi lahko naprej in naprej ponavljali. Dežela, ki so jo ti ljudje zapustili, jim je še pri srcu. Še imajo bližnje in dalje sorodnike tam. A dejstvo je, da se Amerika bori, je zadostno, da jih vzpodbuja h kupovanju bondev, ker vedo, kako je to važno.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih citate vsak dan?

Slika kaže, ko ameriški vojski po zmagi nad nacisti izročajo mesto Cherbourg francoski civilni oblasti.

MIHAIL ARCIBAŠEV

SANIN

Poslovenil Štano Kralovec

(Nadaljevanje)

"Za Zarudina seveda!" "Ne, tudi za vas... tudi za vas... zamislite se malo!"

"Ah, Solovejšnik," je nekoliko nevoljen rekel Sanin; "to so že stare pravljice o moralni zmagi! Vrh tega je ta pravljica še zelo surova..."

Moralna zmaga ne obstoji v tem, da se na vsak način nastavi lice, ampak v tem, da ima človek prav pred svojo vestjo. Kako se pa doseže tisti "prav", je vseeno, to je stvar slučaja in okoliščin...

"Čemu pa naj veste? Živite, kot letajo ptice; če bi se rade zamahnile z levo perutjo, zamahnejo z levo, če se je treba izogniti drevesa, se ga izognejo..."

"Toda saj to so ptice, jaz sem pa človek!" je rekel Solovejšnik naivno resno.

Sanin se je glasno zasmejal in njegov veselje, moški smeh je napolnil temno puščobo do zadnjega kotečka s trenutnim življenjem.

Solovejšnik ga je poslušal, potem je pa zmaljal z glavo.

"Ne," je žalostno dejal; "tudi vi me ne morete naučiti, kako naj živim! Nihče me ne more naučiti, kako naj živim!..."

"To je res, živeti ne nauči nihče; umetnost živeti je prav tako svojevrsten talent. Kdor pa nima tega talenta, tisti pa ali sam pogine ali pa pogublja svoje življenje, ker ga izpremeži v revno življenje brez luči in veselja."

"Vi ste na primer sedaj mirni in govorite tako, kakor da bi vedeli vse... Pa... ne zamerite mi, prosim... ali ste bili vedno taki?" je vprašal Solovejšnik z žgočo radovednostjo.

"Nisem," je odkimal Sanin. "Res, da sem bil vedno silno miren; bili so pa tudi časi, ko sem doživljal najraznovrstnejše dvome... Bili so časi, ko sem sam resno sanjal o idealu krščanskega življenja..."

Sanin je zamišljeno molčal; Solovejšnik je pa iztegnil vrat ter gledal vanj, kakor da bi pričakoval nekaj nedosežno važnega zase.

"Takrat sem bil v prvem tečaju in sem imel tovariša študenta, matematika Ivana Landeja. To je bil čudovit človek, nepremagljivo močan in kristjan ne samo po prepričanju, ampak tudi po naravi. V njegovem življenju so se zrcalili vsi kritični momenti krščanstva. Kadar so ga tepli, se ni branil, odpuščal je svojim sovražnikom, z vsakim človekom je bil kot z bratom; in ker je lahko vse storil, je lahko storil tudi glavno — ženske ni priznaval za samico... Saj se spominjate Semjonova?"

Solovejšnik je z navimljivim priklam. To je bilo zanj nepojmljivo važno. Hipoma se mu je naslikal v znanih razmerah, med znanimi ljudmi obraz, ki je imel o njem meglene predstave, ki ga je pa privlačil, kot vleče metulja v temni noči k svetleemu svečnemu plamenu. Ves se je razvel od pozornosti in pričakovanja.

"Torej dobro... Semjonovu se je takrat strašno slabo godilo, instruiral je na Krimu in se od tega preživljal. V zapuščeni in v slutnji na smrt se ga je polastil mračen obup. Lande je o tem izvedel in seveda sklenil, da mora iti rešiti dušo, ki se pogublja... In v resnici je tudi šel. Denarja ni hotel posoditi njemu kot "z-

maknenemu" nihče, pa je šel peš okrog tisoč vrst! Nekje na poti je poginil in na ta način daroval dušo za svojega bližnjega..."

"No... povejte mi, prosim," se je vespremik Solovejšnik in zavpil, pri čemer so se mu oči zamakneno zalesketale, "ali priznate tega človeka?"

"O njem so se svoj čas mnogo prepirali," je zamišljeno odgovorjal Sanin. "Nekateri ga sploh niso hoteli priznati za kristjana in so ga torej zavrgli; drugi so ga smatrali enostavno za blaženega, za duševno omejenega; tretji so mu odrekli moč iz teh razlogov, ker se ni boril, ker ni postal prerok in ni zmagal, ampak je nasprotno izzval samo splošno odtujenje..."

Jaz ga pa sodim drugače. Takrat sem bil pod njegovim vplivom, da je bilo kar neumno! Zgodilo se je celo, da mi je nekoč dal neki študent okrog gobca... najprej je cel svet zaplesal okrog mene, toda zraven je bil Lande in kakor hitro sem ga pogledal... Ne vem, kaj se je zgodilo, samo to vem, da sem molče vstal in odšel... Potem sem se s tem prvič strašno in — lahko si mislite — tudi precej neumno bahal, drugi sem pa sovražil tistega študenta z vso močjo svoje duše. Ne zato, ker me je udaril, to bi še ne bilo nič, ampak zato, ker mu je bilo moje dejanje tak užitek, kot bi ne mogel biti večji. Čisto slučajno sem zapazil, v kakšnem nasprotju tičim; zamislil sem in dva tedna hodil kakor zmešan, nato sem se pa nehali bahati s svojo navidezno, napačno moralno zmago. Tistega študenta sem pa pri prvem njegovem zadovoljnim nasmehu tako pretepel, da je padel v nezavest. Med menoj in med Landejem je nastal notrajen razdor. Začel sem jasneje opazovati in presojeti njegovo življenje in sem videl, da je strašno nesrečno in ubogo."

"O, kaj vendar govorite!" je zavpil Solovejšnik. "Ali si vi sploh morete predstavljati, kako so bila bogata njegova doživetja!"

"Njegova doživetja so bila enolična; sreča v njegovem življenju je obstojala v tem, da se je vedno bolj in globlje odrekal vsakemu bogastvu v življenju! To je bil prostovoljen berač in fantazist, ki je živel v imenu onega, kar je bilo njemu samemu popolnoma neznano..."

"Vi ne veste, kako me mučite!" je vzkliznil Solovejšnik in si nepričakovano vil roki.

"Vi ste pa nekako histeričen, Solovejšnik!" je začuden pripomnil Sanin. "Jaz ne govorim nič posebnega. Ali se je pa morda to vprašanje zagrizlo v vas in vas silno boli!"

"Silno! Zdj vedno premlajujem in premlajujem in glava me boli... Ali je pa res vse to bila pomota? Jaz sem kakor v črni sobi... in noben človek ni na more reči, kaj naj delam!... Za kaj vendar človek živi? Povejte mi!"

"Za kaj? Tega nihče ne ve!..."

"Kaj res ni mogoče živeti za bodočnost? Da bi vsaj potem prišla ljudem zlata doba..."

"Zlate dobe nikdar ne more biti. Če bi se mogli življenje in ljudje v hipu izolirati, bi bila to zlata sreča, ampak to ne more biti! Izboljšanje prihaja po neopazanih stopnjah in človek vidi samo stopnjo, ki gre tik pred njim in tik za njim... Midva nisva živela življenja rimskih sužnjev ali divjakov kamenite dobe, zato se pa tudi ne zavedava sreče naše kulture; tako se tudi v zlati dobi človek ne bo zavedal nobene razlike od življenja svojega očeta, kot se ne zaveda oče od življenja deda in ded od pradeda... Človek je na večnem potovanju in si gradi pot do sreče... in to je isto, kot če bi prištevati k brezkončnemu številu nove enice."

"Torej je vse prazno? Torej ni ničesar?"

"Jaz mislim, da ničesar..."

(Dalje prihodnjč.)

Zanke na puloverju

(Vohunski spomin)

Dobil sem Diega Bakerja, ko je zalival rože v ljubkem vrtu, ki obdaja njegovo malo vilo nekje na Škottakem. Preteklo je že 15 let, kar nisem videl tega draga tovariša. Zdj sem ga zagledal v opankah, v delovni obleki in v ogromnem slamniku.

A pred petnajstimi leti! Poslednjič sva se videla v Edinburgu, in sicer v salonu lorda R. W. Langeja. Tovariš je tedaj nosil frak in celo naočnik.

"Ali se spominjaš tistih časov?" sem vprašal Bakerja ter ga mahnil po rami.

Baker je nekaj časa molčal, se zazrl nekam v daljo, nazadnje pa je zašepetal:

"Tistih lepih in strahotnih dni pač ni moči pozabiti!" Lepi in strahotni dnevi, prav res! Tedaj je divjala vojna. Diego Baker in jaz sva bila zaposlena v vohunski službi.

Cez nekaj časa sem dejal: "Iščem spet stare tovariše in sem začel pri tebi."

Prijatelj je pustil škropilnico, naglo dvignil glavo ter me presenečeno pogledal:

"Ali sem morda spet vpočkican?"

"Ne, ne," sem odgovoril naglo in se nasmešnil. "Gre za stvar, ki sem jo začel čisto sam od sebe. Rad bi spet videl nekdanje tovariše. To se pravi tiste, ki se mi jih bo posrečilo izvohati. Rad bi jih spet pozdravil ter jih tudi kaj povprašal. Mislim, da mi bodo vsi lahko pripovedovali zanimive reči in te bi jaz rad napisal."

Prijatelj je zamrmral: "Čudna misel... Saj za naše zgodbe vendar veš..."

"Ne docela, dragi. Tvoja zgodba mi je na primer neznana. To se pravi, da prav zatrdno ne vem ničesar o tvojih poslednjih dogodivščinah. Videl sem te leta 1917, potem si izgubil. Slišal sem, da si potoval v Palestino. Slišal sem tudi o nekakem boju, ki si ga imel z neko žensčino iz sovražnikove vohunske službe. Zdj sem te pa poiskal in..."

Diego Baker je vzel iz žepa pipico, jo zelo sprotno nabasal ter prižgal. Nekaj časa je zamišljeno opazoval dim, ki je vstajal iz pipe, potem pa me je povabil, naj se grem z njim sprehatj po vrtu.

"Tvoj predlog je nekam čuden, prijatelj. Sicer pa tudi ni skoraj ničesar več takega, da bi bilo vredno zdaj praviti. Prav zares. Tisto potovanje v Pale-

stino ni bilo nič zanimivega, zakaj ondi je bil Lawrence, ki je vse delal sam. Toda potem sem se vrnil v London in tedaj se je primerilo tisto, čemur praviš ti boj z žensko iz sovražnikove vohunske službe. Prav za prav ne moremo govoriti o boju. Gre za docela preprost primer, zelo, zelo preprost primer, ki se skoraj ne bi splačalo obupati spomina nanj, če..."

"Komaj sem se dobro vrnil iz Palestine, mi je polkovnik McKean naložil, naj izvoham, kako in kaj je z neko gospodično, ki je prebivala v razkošnem hotelu zahodne londonske četrti. Gospodična! Kje neki! Skoraj bi moral reči deklica: stvarca, ki so je bili sami plavi lasje in sam ogenj. Prišla je bila pred dvajsetimi dnevi v London z majhnim psom, z dvema loparjema za tenis in s sedmimi kovčegi. Njena izkazila so bila v redu. Bila je Amerikanka, Amerikanka in pol, doma na severu in je imela rejen tekoči račun v banki.

Zakaj neki je to lepo dekletko prišlo v London, sredi najhujše vojne, ko se je pa v njeni domovini vendar dalo tako lepo in prijetno živeti, tega ni vedela živa duša. Polkovnik McKean

je govoril, da je to reč treba preiskovati, zakaj zdj se mu, da je v njej nekaj sumljivega. Saj veš, da je naš polkovnik imel voh za devet drugih... Razen tega so nam pa naši zaupniki iz Anverse poslali sliko sumljivega dekleta in zdelo se je, da je slika male Amerikanke.

Da ne bom pravil na dolgo in na široko, naselil sem se v prav tistem hotelu, kjer je prebivala dražestna osumljenka. Čez par dni sem se spoprijateljil z njenim psičkom in na večer četrtega dne sem imel čas, da sem se s svojo nadzorovanko trikrat zavrtel pri valčku. In naposled... Pred petnajstimi leti sem jih imel za ušesom in sem znal govoriti, ko da bi ročice sadil. Najbrž sem tudi bil fleten fant. Zaradi tega sem se na večer po plesu prepričal, da tudi skrivnostne Amerikanke cenijo romantične sprehode v mesečini po parkih razkošnih hotelov.

Toda pretekli so dnevi in dnevi, ne da bi se mi posrečilo zavohati tudi najmanjši drobec česa sumljivega o tej kar se da fletni ženski, ki ji je bilo ime Clara Crowel. Seveda sem skrbno preiskoval njeno prtijago in njeno skopo pošto smo budno nadzorovali. A uspeha ni bilo prav nobenega. Zaradi tega sem že mislil, da zapravljam dragoceni čas!

Tedaj sem pa nepričakovano dobil pomoč. Pomagali so mi "Zeppelini". Neko noč smo zaslišali preplašujoči glas tovarniških pisčal in tudi naš hotel je bil ves pokonci. V nekaj trenutkih so se odprla vrata vseh sob in hodnikov. Moški in ženske v precej spodrecanih oblačilih so bežali v podzemeljska zavetišča.

Moja soba je bila blizu Clarine. Tako se je naključilo, da sem stopil na hodnik, pa zapazil Amerikanko, ki je tudi bežala proti stopnicam. Na sebi je imela pižamo. Tisti trenutek se mi je rodila misel, da bi zmešnjavo zaradi "Zeppelinov" izkoristil ter dekletovo sobo še enkrat preiskal.

Komaj sem stopil v Clarino sobo, sem z osuplostjo ugotovil, da je postelja nedotaknjena, četudi je bilo že pozno ponoči. Pač pa je bila na mizici v kotu prižgana svetilka, na stolu poleg nje pa je bilo vrženo pletenje. V začetem puloverju je tičala pletilka, druga, tej enaka, pa je blestela na tleh.

Moram priznati, da se mi je ob pogledu na pulover vzbudilo nežno čustvo do male Amerikanke, ki zatrdno ponoči ni mogla spat, pa je dolge nočne ure preganjala s tem, da je plela. In kako plela! In kaj plela! Bil je moški pulover za golf, temno olivnaste barve in res lep. Amerikanka je torej plela za naše vojake in to celo ponoči! Torej je tudi mala Clara morda imela kakkega svojega vrliga Tomnya kje v bojnih črtah. Morda celo brata... Polkovnik McKenna jo je pa sumnil... Kakšna polomija!

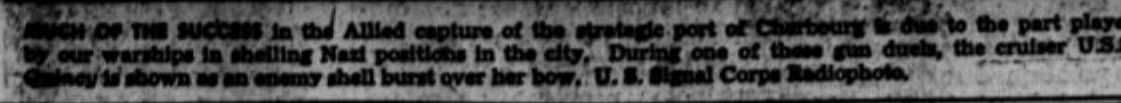
Mislil, da so se mi pri tej priči ovlažile oči... A prav tedaj, ko sem še enkrat vzdignil nedolžni pulover za golf, je nekaj belega padlo iz njega na tla.

Bil je kos popisanega papirja. Prav zatrdno zaljubljeno sporočilo! Kaj drugega bi tudi moglo biti...

Bral sem tisti listek znova in znova, vsaj desetkrat po vrsti, potem me je pa obšla zana. Na listku je bilo z zelo drobnimi črkami napisanih polno stavkov, podobnih temule: Prevoz čet po prog, ki drži na zahod: šest zank na lice, štiri narobe; prevoz vagonov s pehoto na vzhodno bojišče: sedem na lice, devet narobe; desna rava, levi rokav...

Ti razbojnika! Pulover, pulover za golf in zanke v njem, vse to je služilo za skrivna sporočila! To nepričakovano odkritje me je zmedlo in zbudilo v meni tudi grenak občutek. Še vedno sem pregledoval skrivnostni listič, tedaj sem pa zaslišal, da je šklepnila ključavnica v vratih, ki sem jih bil pustil priprta...

V skoku sem bil pri vratih, a bila so zaprta in tičal sem v pa-

VIEW OF THE SUCCESS in the Allied capture of the strategic port of Cherbourg is due to the part played by our warships in shelling Nazi positions in the city. During one of these gun duels, the cruiser U.S.S. Gowanus is shown as an enemy shell burst over her bow. U. S. Signal Corps Radiophoto.

no ista: drobcena, sinjih oči, bil je sam ogenj in..." Ta trenutek se je zaslišal po pesku lahkoten korak. Drobnik, plavalasa, sinjeoka gospa se nam je bližala. "Dovoli, da te seznanim s svojo ženo!" je vzkliznil Diego Baker s čudnim smehljajem. Potem se je obrnil h gospi in pristavil: "Clara, to je gospod Keller, dober moj prijatelj!"

Razni mali oglasi

NA PRODAJ dve nadst. zidana hiša, prodajalna in tri stan.—po 4 sob. Gorka voda toplota, "stoker"—prizn. št. \$1800.00 letno. 405 Ogden ave., Downers Grove, Ill. Phone 1487 W.

POTREBUJEMO "PUNCH PRESS" OPERATORJE Oglasite se na: 2347 West 18th Street

NA PRODAJ JE

2 1/2 akra zemlje na vogalu. 14 milj. južno-zapadno iz Chicaga. Za pojasnila oglasite se v četrtek, soboto, nedeljo ali ponedeljek pri lastnici.

ANNA HYNIA 63rd and Richmond st. Clarendon Hills, Ill.

NA LOGAN SQUARE

prodam valed smrti šene, iz opeke 1x3 in 2x6 sob hiša, kopalnica, par gorkota, in stoker. Zadej lesena 2ta sobna hiša, peč, kurjava in kopalnica. Lota meri 35x125. Lastnik sprejda: 3434 W. Schubert.

NA PRODAJ IMAM

na Springfield, blizu 28. ceste, dve stan. 2x5 sob zidana hiša, tri spalne sobe. Prikljče—furnace gorkota. Vidana kopalnica, tla v kuhinji. Cena \$10,000.00.

Zidana dve stanovanjska hiša, podstrešje in ena soba v pritličju, na Christians ave., blizu 28. ceste. Cena \$7,000.00.

MARTIN A. JAKUBEK 2438 So. Hamlin Ave., 2nd floor. Tel. Crawford 0154

TISKARNA S.N.P.J.

sprejemna vna v tiskarsko obrt spadajoča dela Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovakem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih...

VOĐSTVO TISKARNE APKLIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne... Cene zmernih ustajajočih delo prve vrste. Pišite po informacije na naslov: SNPJ PRINTERY 2657-58 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois TEL. ROCKWELL 4061

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklopu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine in eni naročniki. List Prosveta stane za vse enako, za člano ali nedčlano \$6.00 za eno leto naročnine. Kei va člani še plačajo pri osnovanju \$1.50 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sodaj ni vrstva, reči, da je list predrag za člano SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan. Pojasnilo—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto lista Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znati datum za to vsoto naročniku.

Table with subscription rates: Cena listu Prosveta je: Za Karul. države in Kanado \$6.00, Za Chicago in okolice je \$7.50, 1 tednik in 4.00, 2 tednika in 3.00, 3 tednike in 2.00, 4 tednike in 1.50, 5 tednikov in 1.00. Za Evropo je \$8.00.

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto. List, ki je vaša lastnina.

Form with fields for name, address, city, state, and subscription type. Includes checkboxes for 'Nov naročnik' and 'Star naročnik'.

VRHNJA PLAST

"Gospod Dewey nas vabi z drevesa v boj za povrnitev v slabo, stare čase..."